

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ 79ο • ΤΟΜΟΣ 158ος • ΤΕΥΧΟΣ 1783 • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2005

ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
Οἰκουμενικός Πατριάρχης

Νόμοι καὶ Ἱεροὶ Κανόνες

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΡΣΕΛΛΟΣ

*Ὁ χώρος καὶ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μας – μετὰ τὸν
Κοπέρνικο καὶ τὸν Δαρβίνο*

ΡΟΜΠΕΡΤ ΦΡΟΣΤ

*Ὁ πάγος κι ἡ φωτιά (Ποίημα)
Μετάφραση: Κώστας Κουτσουρέλης*

ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Ποιήματα

ΠΑΝ. ΜΟΥΛΛΑΣ

Ἱστορία καὶ λαϊκὸ μυθιστόρημα στὸν 19ο αἰώνα

ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΥΛΟΥ

Τριάντα δύο τετρακτῦες

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ΡΩΣΣΗΣ

Ποιήματα

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ

Ἐξατομικευμένη συνταγή (Διήγημα)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΚΗΣ

Μπόρις Πάστερνακ (Δύο ποιήματα)

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΟΛΥΖΟΣ

*Κι ὁ θάνατος μέσα στίς λεμονιές θα κυματίζει
(Ποίημα)*

ΚΩΣΤΑΣ ΣΠΑΘΑΡΑΚΗΣ

Δύο ποιήματα

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΡΙΣΗΣ

*Τὰ ἐβδομηντάχρονα τοῦ ποιητικοῦ ὑπερρεαλισμοῦ
(1935-2005). Διαπιστώσεις καὶ ἐκτιμήσεις γιὰ τοὺς
ὑπερρεαλιστές καὶ τὰ ὑπερρεαλιστικά κείμενα*

ΡΙΚΑ ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ

Ἡ μαρρανική γραφή τοῦ Μισέλ Φάις

Μηνολόγιο

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ • ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ • Δ.Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ • ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΧΟΔΗΜΟΣ • ΣΠΥΡΟΣ ΜΟΣΚΟΒΟΥ
ΒΑΪΑ ΔΙΑΓΩΜΑ • ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΚΟΡΗΣ • ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ
ΦΑΜΠΡΙΣ ΓΚΑΡΝΙΡΟΝ • ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

Νέα βιβλία

Νοέμβριος 2005

Έργο παραλογοτεχνίας

Βαγγέλης Ραπτόπουλος, *Χάσαμε τόν Μπαμπά*, μυθιστόρημα, Πατάκης, Αθήνα 2004, σ. 315

Τό κείμενο του *Χάσαμε τόν Μπαμπά* είναι συνταγμένο σέ πρώτο πρόσωπο, αλλά δίνεται από δύο διαφορετικούς αφηγητές. Δυό αφηγητές πού ὁ καθένας, στό δικό του αφηγηματικό μέρος, πρωταγωνιστεῖ στά ἐξιστορούμενα. Κατά τά ἄλλα ἔχουμε, στό πλαίσιο τῆς καθεμιᾶς αφηγηματικῆς ἐνότητας, χρονολογική ἀκολουθία τῶν γεγονότων. Ἄν καί σέ ὀρισμένες περιπτώσεις τό αφηγηματικό παρόν προβάλλεται πάνω σέ συμβάντα τοῦ παρελθόντος: ἀναφορά στό παρελθόν σέ ἐνεστώτα χρόνο. Ἡ ἐποχή τῆς μυθιστορηματικῆς δράσης εἶναι ἡ σύγχρονη ἀστική τῆς Ἀθήνας.

Ἐχουμε, ὅπως εἶπα, δύο πρωτοπρόσωπες ἀφηγήσεις. Ἡ ὅλη υπόθεση ἔχει, συνοπτικά, ὡς ἐξῆς. Ὁ κύριος ἀφηγητής εἶναι ὁ Ἄγγελος Γεωργιάδης, ἕνας τριαντάρης πού ἐργάζεται ὡς σχολιαστής τῆς λογοτεχνικῆς ἐπικαιρότητας στό ραδιόφωνο καί στόν Τύπο. Ὁ Ἄγγελος ἀπό τά ἔντεκά του χρόνια καί μετά μεγάλωσε χωρίς τόν πατέρα του. Ὁ πατέρας του ἀρχικά εἶχε σχετιστεῖ ἐρωτικά μέ τή μικρότερη ἀδερφή τῆς μάνας του, τήν Ντίνα. Ἀργότερα, ὅταν ὁ δεσμός αὐτός διακόπηκε (ἡ Ντίνα ἔφυγε γιά σπουδές στό ἐξωτερικό), παντρεύτηκε τή μεγαλύτερη ἀδερφή της — τή μάνα τοῦ Ἀγγέλου. Μετά ἀπό ἕνα διάστημα συζυγικῆς ζωῆς, ὅταν ὁ Ἄγγελος ἦταν ἔντεκα χρονῶν, ὁ σύζυγος-πατέρας ἐγκατέλειψε τή γυναίκα του καί τό παιδί γιά νά ξανασυνδεθεῖ πάλι μέ τήν Ντίνα, μέ τήν ὁποία ἔφυγε γιά νά ζήσουν μαζί στή Θεσσαλονίκη.

Τό κείμενο ἀρχίζει ὅταν ὁ τριαντάχρονος Ἄγγελος καί ἡ μάνα του μαθαίνουν ὅτι πέθανε στή Θεσσαλονίκη ὁ πατέρας καί πρώτην σύζυ-

γος. Πηγαίνουν στή Θεσσαλονίκη μιά μέρα μετά τήν κηδεία, βλέπουν τόν τάφο καί ἐπιστρέφουν στήν Ἀθήνα. Τότε ἡ μάνα δίνει στόν Ἄγγελο ἕνα χειρόγραφο «μπλέ τετράδιο» τοῦ πατέρα του, ὅπου γίνεται λόγος γιά τήν πρώτη σχέση του (προτοῦ ἐκεῖνη φύγει γιά σπουδές) μέ τήν Ντίνα. Ὁ Ἄγγελος παίρνει τό τετράδιο καί, ξεκινώντας χωρίς πρόγραμμα, φτάνει μέ τό αὐτοκίνητό του σέ ἕνα μικρό παραθαλάσσιο ξενοδοχεῖο κοντά στήν Πάτρα, ὅπου παλιότερα εἶχε κάνει διακοπές μέ τή μάνα του. Ἐκεῖ διαβάζει τό τετράδιο τοῦ πατέρα του, ἀναλογίζεται ὅλη τήν προσωπική καί οἰκογενειακή του υπόθεση καί ἀποφασίζει, γιά νά λυτρωθεῖ ἀπό τόν βραχνά πού τοῦ δημιούργησε ἡ πατρική ὀρφάνια, νά γράψει τό χρονικό τοῦ χωρισμοῦ καί τά μετέπειτα.

Ἐνα ἀνοιξιάνικο βράδυ ὁ πατέρας τοῦ Ἀγγέλου, μετά ἀπό ἕνα βίαιο καυγά μέ τή γυναίκα του, ἔφυγε ἀπό τό σπίτι. Τόν ἀκολούθησε σέ λίγο καί ἡ γυναίκα του, ἀφοῦ εἶπε στόν ἔντεκάχρονο γιό της Ἄγγελο πώς θά γυρνοῦσε νωρίς καί νά μὴν κάνει «ἀταξίες». Ὁ Ἄγγελος ἔμεινε νά παίζει μέ τόν Μικρό Ἡλεκτρολόγο: ἕνα παιχνίδι μέ φορητό τραπέζακι, πάνω στό ὁποῖο ὑπῆρχε ἡλεκτρικό κύκλωμα μέ καλώδια, μπαταρία, λαμπάκια, κουδουνάκι κ.λπ. Ὅμως ὄχι γιά πολύ. Γιατί ἀκολούθησαν ἀπανωτές «ἀταξίες». Ἐναυσμα στάθηκε ἡ εἰκόνα γαλήνης καί εὐτυχίας πού ἀντίκρισε στά φωτισμένα διαμερίσματα τῶν ἀπέναντι πολυκατοικιῶν, σέ ἀντίθεση μέ τήν οἰκογενειακή του κατάσταση... Ἄνοιξε τήν τηλεόραση καί τήν ἄφησε ἀνοιχτή, ἄναψε τό πιστολάκι τῶν μαλλιών καί τό ἄφησε ἀνοιχτό, ἄνοιξε τή βρύση τοῦ μπάνιου καί τήν ἄφησε νά τρέχει... Χτύπησε τά κουδούνια τῶν διαμερισμάτων τῆς πολυκατοικίας, ἐνῶ ἡ ὥρα ἦταν ἤδη περασμένη, θέλοντας περισσότερο νά ἀνησυχήσει τούς ἐνοίκους παρά νά ζητήσει ὀρισμένη βοήθεια... Ἀρ-

γότερα κατέβηκε στο χόλ της εισόδου και γύρισε τίς ασφάλειες από τὰ ρολόγια της ΔΕΗ, ώστε νά κοπεῖ τό ρεῦμα σ' ὅλα τὰ διαμερίσματα τῆς πολυκατοικίας. Ἐγινε σούσουρο, οἱ ἔνοικοι βγῆκαν νά δοῦν τί συμβαίνει κι ὁ διαχειριστής τῆς πολυκατοικίας, πού τόν εἶχε στό μάτι, θεώρησε ὑπεύθυνο τόν Ἄγγελο. Ὁ Ἄγγελος τοὺς ὁδήγησε στήν τaráτσα —ὅτι δῆθεν ἐκεῖ ἦταν ἡ βλάβη—, ὅπου κάποια στιγμή τοὺς ξέφυγε καί βγῆκε στό κλιμακοστάσιο ἀμπαρώνοντας πίσω του τήν πόρτα τῆς τaráτσας καί κλείνοντας πάνω ἐκεῖ τόν νυχτερινό θάσο τῶν ἐνοίκων... Μετά ἀπό ὥρα ἡ πόρτα τῆς τaráτσας κάπως ἀνοιξε καί τό φῶς ἐπανῆλθε στήν πολυκατοικία. Ὁ Ἄγγελος ἀμπαρώθηκε στό διαμέρισμά του.... Ἡ ἐξιστόρηση τῶν παραπάνω δέν δίνεται στό βιβλίο συνεχόμενα, ἀλλά κομματιαστά. Ἐνδιάμεσα παρεμβάλλονται ἐνότητες ἀπό τὰ γραφόμενα στό «μπλέ τετράδιο» τοῦ πατέρα, καθώς καί ἐνότητες ἀπό τή σχέση τοῦ Ἄγγελου μέ τή Στέλλα.

Ἡ Στέλλα εἶναι παντρεμένη μέ τόν Παῦλο καί ἔχουν δύο μικρά κοριτσάκια. Ὁ δεσμός τῆς Στέλλας καί τοῦ Παύλου βρίσκεται σέ παρακμή. Ἡ Στέλλα ἀκούει τίς ἐκπομπές τοῦ Ἄγγελου στό ραδιόφωνο, τῆς ἀρέσουν, τίς συζητάει μέ τόν Παῦλο, στόν ὁποῖο ἐπίσης ἀρέσουν καί καλοῦν τόν Ἄγγελο ἕνα βράδυ στό σπίτι τους. Ἀποτέλεσμα: Ἡ Στέλλα χωρίζει μέ τόν Παῦλο καί συνδέεται ἐρωτικά μέ τόν Ἄγγελο. Ἡ Στέλλα μοιάζει τῆς θείας τοῦ Ἄγγελου τῆς Ντίνας. Ἐχει ψηλά πόδια, ὅπως ἐκείνη, πλούσιο στῆθος, σαρκώδη φιλήδονα χεῖλια καί ἐκρηκτικό χαρακτήρα. Τό ζευγάρι Στέλλας-Ἄγγελου συζεῖ ἕνα μεγάλο διάστημα κάτω ἀπό τήν ἴδια στέγη, ἔχοντας μαζί καί τὰ δύο κοριτσάκια τῆς Στέλλας καί γνωρίζει μέρες εὐτυχίας. Κάποτε ὅμως ἔρχεται καί ἐδῶ ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ. Κατά ἕνα τρόπο ἡ σχέση τοῦ Ἄγγελου μέ τή Στέλλα ἀντιγράφει τή

σχέση τοῦ πατέρα τοῦ Ἄγγελου μέ τήν Ντίνα.

Ἐνα ἄλλο μέρος τῆς ἀφήγησης ἀφορᾷ τή συναισθηματική στάση τῆς μάνας τοῦ Ἄγγελου ἀπέναντι στόν πρῶην ἄντρα της. Μετά τό θάνατό του ξέχασε τήν ἐγκατάλειψη καί τίς πίκρες, ἀναθυμόταν μόνο τίς καλές στιγμές καί τόν ἔκλαιβε, ἀπαρηγόρητη γιά τό χαμό του. Συνέστησε μάλιστα στόν γιό της νά πάει νά συναντήσει στή Θεσσαλονίκη τήν Ντίνα γιά νά ἀποκαταστήσει τή σχέση του μαζί της. Ὁ Ἄγγελος πηγαίνει στή Θεσσαλονίκη, ἔχει μιά πρώτη ἐπαφή καί σκέφτεται νά ξαναπάει: ἡ θεία Ντίνα εἶναι ἐλκυστική καί γι' αὐτόν...

Ἀνάμεσα στά μέρη πού καλύπτουν «πλεχτά» (μέ ἀλληλοδιάδοχες ἐπιμέρους ἐνότητες) τὰ παραπάνω γεγονότα, παρεμβάλλονται μέρη ἀπό τό χειρόγραφο τοῦ «μπλέ τετράδιου». Σέ αὐτό ὁ πατέρας τοῦ Ἄγγελου περιγράφει τό μικρό ὑπόγειο διαμέρισμα, τό ὁποῖο μοιραζόταν μέ τόν φίλο του τόν Ἀχιλλέα ὡς ἐρωτική φωλιά. Ἐκεῖ συναντοῦσε ὁ πατέρας τοῦ Ἄγγελου τήν Ντίνα κατά τήν πρώτη περίοδο τοῦ δεσμοῦ τους. Ἡ περιγραφή ἀφορᾷ κατεχοχὴν τό χῶρο, μέ ἐξαίρεση λίγα ἐρωτικά στιγμιότυπα. Θά ἐπανέλθω στό «μπλέ τετράδιο».

Τό μυθιστόρημα *Χάσαμε τόν Μπαμπά*, σύμφωνα μέ τὰ λεγόμενα τοῦ Ἄγγελου, ἔχει ὀρισμένο θεωρητικό ὑπόβαθρο. Ἀπό τό ἕνα μέρος θίγει ἕνα ἐποχικό σύμπτωμα: τήν ὑποβάθμιση τοῦ πατρικοῦ ρόλου.

Ψάχνοντας τόν Μπαμπά νά ἔνας ἄλλος τίτλος. Ἐνας τίτλος ὃχι μόνο τῆς προσωπικῆς μου ἐμπειρίας, ἀλλά καί ὀλόκληρης τῆς ἐποχῆς μας. [...] *Ψάχνοντας τόν Μπαμπά*, ναι, αὐτός θά μπορούσε νά εἶναι σίγουρα ἕνας τίτλος τῆς ἐποχῆς μας. Μιάς ἐποχῆς ὅπου τὰ χωρισμένα ζευγάρια αὐξάνονται καί... ὅλοι ψάχνουν τόν Μπαμπά! Μιάς ἐποχῆς κατά τήν ὁποία ἡ γυναι-

κοκρατία-μητριαρχία αναδύεται, και η ανδροκρατία-πατριαρχία υποχωρεί και παρακμάζει.

Από τό ένα μέρος λοιπόν ή περίπτωση τής πατρικής όρφάνιας τοῦ κεντρικοῦ προσώπου μπορεί νά θεωρηθεῖ αντιπροσωπευτική τοῦ καιροῦ μας. Από τήν άποψη αὐτή και τό ὅλο μυθιστόρημα σχετίζεται μέ αὐτόν τόν προβληματισμό. Από τό ἄλλο μέρος, πάλι σύμφωνα μέ τά λεγόμενα τοῦ Ἄγγελου, ή γραφή αναφορά στά γεγονότα πού συνδέονται μέ τήν πατρική όρφάνια ἔχει στόχο τήν αὐτοψυχοθεραπεία. Ὁμολογώντας, κατά τόν Σ. Φρόντ, τά προσωπικά άπωθημένα, τά φέρνεις στήν ἐπιφάνεια και μέ αὐτόν τόν τρόπο τά ξεπερνάς και λυτρώνεσαι από τό βραχνά τους. Κάπως ἔτσι.

Κατά τή γνώμη μου, στό βαθμό πού πρόκειται γιά ένα λογοτεχνικό ἔργο, ή θεωρητική κατοχύρωσή του μάλλον περιττεύει. Δέν θά ἔλεγα πώς συνιστᾷ μειονέκτημα, ἀπλῶς περιττεύει μιά και μόνη τής ή ἀφηγηματική δράση τεκμηριώνει ή δέν τεκμηριώνει τόν ὑποκείμενο προβληματισμό τοῦ συγγραφέα. Γεγονός πού σημαίνει ὅτι ὅλα κρίνονται στήν τελική πραγμάτωση. Καί τελική πραγμάτωση θά πεί πρίν άπ' ὅλα πραγμάτωση ενός ἔργου στό επίπεδο τοῦ λόγου. Στό επίπεδο λοιπόν τοῦ λόγου τό Χάσαμε τόν Μπαμπά παρουσιάζει ἀρκετές πλευρές συζητήσιμες. Θά σταθῶ στίς βασικότερες.

α) Ἐκφραστική οἰκονομία. Κρίνοντας κανείς μέ γνώμονα τά γεγονότα πού συνθέτουν τήν αναγκαία ἀφηγηματική δράση τοῦ βιβλίου, δύσκολα θά συμφωνοῦσε μέ τήν ἔκταση τῶν 315 σελίδων του. Ἄν βγάλουμε από τό λογαριασμό ὅ,τι δέν συνιστᾷ ἀπαραίτητο στοιχεῖο τής πλοκής, οἱ 315 σελίδες θά μπορούσαν νά νά μειωθοῦν στό ὑποπολλαπλάσιο. Ἴσως και σέ ένα διήγημα 30-40 σελίδων. Πώς βγαίνουν τότε οἱ 315 σελίδες τοῦ βιβλίου; Βγαίνουν μέ

τρεις κυρίως τρόπους. 1) Μέ τόν συνεχή σχολασμό τῶν γεγονότων: ὁ Ἄγγελος συνεχῶς αὐτοσχολιάζεται ὁ ἴδιος, ἀλλά και σχολιάζει τίς πράξεις τῶν ἄλλων προσώπων. Καταθέτει ὀρισμένα γεγονότα, μά πολύ περισσότερο καταγίνεται μέ τό νά τά συζητάει σχολαστικά. 2) Μέ τήν ἐρμηνεία, από τήν πλευρά τοῦ Ἄγγελου, τῶν διάφορων καταστάσεων και συμβάντων. Ἐδῶ βέβαια ἀρκετό ὕλικό ἀντλείται από τή φροῦδική ψυχολογία. Μερικές φορές κάπως ἀπλοϊκά ή παρακινδυνευμένα. Ὁ Ἄγγελος π.χ., ὅταν μέ τή μάνα του, μιά μέρα μετά τήν κηδεία τοῦ Μπαμπά του, πήγε στή Θεσσαλονίκη και εἶδε τόν τάφο του, ὠνευρέθηκε τή νύχτα πώς ὁ τάφος ἦταν ἄδειος, χωρίς «κάν φέρετρο μέσα». Τό γεγονός ἐρμηνεύεται ἔτσι:

Πράγμα ὄχι και τόσο παράξενο τελικά. Πρῶτον, ἐπειδή δέν πήγαμε στήν κηδεία του. Καί δεύτερον, ἐπειδή μιά ζωή ἔλειπε ὁ Μπαμπάς!

Ὅμως, σύμφωνα μέ τά λεγόμενα τοῦ ἴδιου, ὁ Μπαμπάς του ἦταν, τά χρόνια τής όρφάνιας, συνεχῶς παρών στή σκέψη του. Ἀλλά και παρών νά μήν ἦταν ή ἐρμηνεία μοιάζει μηχανιστική. 3) Τό βιβλίο εἶναι παραφορτωμένο μέ ἔκτενεις περιγραφές πραγμάτων ἄσχετων πρὸς τήν ἀφηγηματική δράση. Λεπτομέρειες και παραλεπτομέρειες ἀδρανοῦς ὕλικου, τέτοιο πού ἂν ἀφαιρεθεῖ ὄχι μόνο δέν χάνει ή ἀφήγηση, ἀλλά κερδίζει κατά πολύ. Θά δώσω ένα παράδειγμα από τό «μπλέ τετράδιο» τοῦ Μπαμπά Γεωργιάδη. Ἐχει σχέση μέ τό ὑπόγειο διαμερισμάκι, πού ἦταν νοικιασμένο από τόν φίλο του Ἀχιλλέα και τό μοιράζονταν μεταξύ τους ὡς ἐρωτική φωλιά. Ἐκεῖ συναντιόνταν ὁ Μπαμπάς μέ τήν Ντίνα κατά τήν πρώτη φάση τής σχέσης τους. Τά κλειδιά από τό διαμερισμάκι τά εἶχε ή ὁ ένας ἄντρας ή ὁ ἄλλος. Τά χρησιμοποιοῦσαν ἐναλλάξ, δέν εἶχε ὁ καθένας τά δικά του. Ἀνῆκαν βέβαια στόν Ἀχιλλέα,

άλλά τά είχαν από κοινοῦ. Λοιπόν ὁ Μπαμπάς τοῦ Ἀγγελου περιγράφει στό «μπλέ τετράδιο» τά κλειδιά σέ ὀχτώ σελίδες: 89-97. Τί λέει γιά τά κλειδιά σέ ὀχτώ σελίδες; Ἴδού ἕνα ἀπόσπασμα:

Τά κλειδιά ἦταν πολλά, πέντε ἔξι, δέν θυμᾶμαι πόσα ἀκριβῶς, ἀλλά ἐγώ ἤξερα τή χρήση τῶν τριῶν μόνο. Τά ὑπόλοιπα δέν ξέρω τί ἦταν, ἴσως κλειδιά τοῦ Ἀχιλλέα γιά τό πατρικό (ἂν καί δέν νομίζω, γιατί τότε, τίς μέρες πού τά κρατοῦσα ἐγώ, πῶς ἔμπαινε ἐκεῖνος στό σπίτι του;). Οὕτως ἢ ἄλλως ἐκεῖνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ εἶναι ὅτι ἐγώ ἤξερα καί εἶχα χρησιμοποιοῦσε μόνο τά τρία ἀπ' αὐτά. Τό ἕνα γιά τήν εἴσοδο τῆς πολυκατοικίας, πού τό ἔχω ἤδη ἀναφέρει, καί τά ἄλλα δύο γιά τήν πόρτα τοῦ διαμερίσματος. Βεβαίως θά ἀναρωτιέστε τώρα γιατί δύο κλειδιά γιά τήν πόρτα αὐτή. Νά γίνουμε σαφεῖς λοιπόν προτοῦ μιλήσουμε γιά τόν κρίκο. Κατ' ἀρχάς δέν ἐπρόκειτο γιά τή συνηθισμένη αὐτή περίπτωση ὅπου ὑπάρχουν δύο κλειδαριές, μιά κανονική καί μιά ἀσφαλείας. Τά ἐν λόγω κλειδιά ἦταν τό ἕνα γιά ἀπέξω καί τό ἄλλο γιά ἀπό μέσα. Δηλαδή μέ τό ἕνα ἀνοίγαμε τήν πόρτα ἀπέξω καί μέ τό ἄλλο τήν κλειδώναμε ἀπό μέσα. Αὐτό γινόταν ἐπειδή ὁ Ἀχιλλέας εἶχε ἀντιληφθεῖ ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης ἔμπαινε μέσα μερικές φορές ὅταν λείπαμε καί μέ τό ἀντικλεῖδι του παραβίαζε τό ἀπαρτίαστον ἢ καλύτερα τό ἀπόρρητον τῆς ἰδιωτικῆς κατοικίας. Γι' αὐτό εἶχε βάλει ὁ Ἀχιλλέας ἄλλη κλειδαριά ἀπό μέσα κι ἔτσι, ὅταν μπαίναμε, κλειδώναμε καί ὁ ἰδιοκτήτης, ἂν ἐρχόταν, δέν θά μπορούσε νά ἀνοίξει καί νά μᾶς αἰφνιδιάσει. Καταλαβαίνετε, νομίζω, περί τίνος πρόκειται: δύο ὄψεις τοῦ ἰδίου νομίματος, δύο κλειδαριές τῆς ἰδίας πόρτας γιά μεγαλύτερη ἀσφάλεια, τά γνωστά.

Ἄν καί τώρα πού τό καλοσκέφτομαι, ἦταν μάταιη ὅλη αὐτή ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἀχιλλέα. Ἀφοῦ ἀπλούστατα ὅσο λείπαμε, ὁ ἰδιοκτήτης μπορούσε νά μπεῖ μέσα τοῦ καλοῦ καιροῦ καί νά βγάλει, ἂν ἤθελε, ἀντικλεῖδι καί τῆς ἐσωτερικῆς κλειδαριάς, ὅποτε δῶρον ἄδωρον, πού λένε, ἢ κομπίνα μέ τό διπλοκλεῖδωμα. Ἐκτός κι ἂν, ἀκόμα καί μέ ἀντικλεῖδι, ἡ ἐσωτερική κλειδαριά

δέν ἄνοιγε ἀπέξω. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, σημασία ἔχει ὅτι ἡ δεύτερη αὐτή κλειδαριά μᾶς ἔδινε ἕνα αἶσθημα ἀσφαλείας δυσεῦρετο στήν ἐποχή μας, πού ἐμένα τουλάχιστον μέ ἀνακούφιζε, μέ καθυσύχαζε, ἄς ποῦμε.

Πάντως θέλω νά καταλήξω στό ὅτι τό κλειδί τῆς ἐξωτερικῆς κλειδαριάς, εἰδικά αὐτό, ὁ Ἀχιλλέας τό εἶχε σέ ξεχωριστό κρίκο. Ὑπῆρχαν δηλαδή συνολικά δύο κρίκοι. Ὁ πρῶτος ἦταν καί ὁ πιό μέγας, καί ἦταν περασμένα στό λαμό του ὅλα τά ὑπόλοιπα κλειδιά, καί ἐπὶ πλεον ἕνας ἀκόμα κρίκος, μικρότερος, πού εἶχε ἕνα καί μοναδικό κλειδί, αὐτό τῆς ἐξωτερικῆς κλειδαριάς [...].

Γιά τήν ἐξελικτική πορεία τῆς πλοκῆς ἡ ὑπερφύαρη ἀναφορά στά κλειδιά καί τίς κλειδαριές τοῦ διαμερίσματος, εἶναι ὀλωσδιόλου περιττή καί ἀχρείαστη. Κάτι περισσότερο: κουραστική καί ἀπωθητική γιά τόν ἀναγνώστη. Ἐξίσου περιττό εἶναι ὁλόκληρο τό περιεχόμενο τοῦ «μπλέ τετράδιου» (74 σελίδες), πού ἀφορᾷ τή σχολαστική περιγραφή τοῦ ὑπόγειου διαμερίσματος, ὅπου ὁ Μπαμπάς Γεωργιάδης συναντοῦσε, προτοῦ γεννηθεῖ ὁ Ἀγγελος, τήν Ντίνα. Ὅλα ὅσα γράφονται σέ αὐτό τό τετράδιο εἶναι ἐκτός θέματος καί ἀποτελοῦν ξένο σῶμα μέσα στό βιβλίο. Ἀπό τό ἄλλο μέρος ἀνάλογη φλύαρη περιττολογία συναντοῦμε πολύ συχνά καί μέσα στό ὑπόλοιπο κείμενο τοῦ Χάσαμε τόν Μπαμπά.

6) Πέρα ἀπό τά παραπάνω, ὁ λόγος στό συγκεκριμένο ἔργο πάσχει ἀπό μιά τάση πού θά τήν ἔλεγα τάση τοῦ ἀλόγιστου ὑπερθετικῆς βαθμοῦ. Κάθε λίγο καί λιγάκι συναντάει κανεῖς ἀδόκιμες ὑπερβολές. Π.χ.: «Ἐνιωθα τή μοναξιά ἐκείνη τή στιγμή, τόση ἀπέραντη καί ἀδιάνογη μοναξιά, ἀπό ἐκεῖ ὡς τό φεγγάρι» ἢ «Αἰσθάνομαι μιά παρανοϊκή, διστραμμένη, ἀκατανίκητη παρόρμηση νά κλείσω τόν ὑπολογιστή» ἢ «Τά ἐρωτήματα μοῦ ἐπιτίθενται μέ ἕναν ἀγχωτικό φρεντιώδη ρυθμό» ἢ «Ἄ, ἡ

ἀγαπούλα μου ήταν πίο ὀρμητική καί πίο λιγ-
γιάδης καί μαζί πίο γλυκιά καί πίο αἰσθησια-
κή» ἢ «*“Σ’ ἀρέσει;”* τή ρώτησα στόν ἐνικό,
ἴσως γιατί ὁ πληθυντικός μοῦ φάνηκε ξαφνικά
ὀλοκληρωτικά ἀταίριαστος μέ τήν πρόσφατα
ἀποκτημένη οἰκειότητά μας» ἢ «*Κατά ἕναν
ἀλλόκοτο, διεστραμμένο τρόπο, εἶχα φτάσει στό
σημεῖο τό τετράδιο αὐτό νά σημαίνει μέσα μου
σχεδόν ὅσα καί ὁ ἴδιος*» (ὁ πατέρας δηλαδή τοῦ
Ἄγγελου) ἢ «*Ἡ ἡμικουζινίτσα ἦταν τραγικά
στενή*» ἢ «*Οἱ λεπτομέρειες ἐκρήγνυνται μέσ
στό μυαλό μου, μέ μιά ἀφόρητη πειστικότητα,
μέ μιά βασανιστική ψυχαναγκαστική ἀκρίβεια*».
Τό βιβλίο βρίθεται ἀπό τέτοιες ἀδόκητες ὑπερβο-
λές, οἱ ὁποῖες εἶναι σάν νά πᾶνε νά προσδώσουν
μυστηριώδη σημασία στά πίο ἀπλά καί κοινό-
τοπα πράγματα. Θά ἔλεγε κανεῖς ὅτι περνοῦν
μέσα στό κείμενο γιά λόγους ἐντυπωσιασμοῦ,
στήν πραγματικότητα ὥστόσο αὐτό πού κά-
νουν εἶναι νά ὑποσκάπτουν τήν πειστικότητα
τῶν λεγόμενων. Γιατί, ὅταν κάποιος μιλάει ἔτσι,
μέ ἐλαφριά καρδιά, χωρίς νά μετράει τά λόγια
του, μοιάζει σάν νά ὑποτιμᾷ τή νοημοσύνη
τοῦ ἀναγνώστη.

γ) Τό κείμενο βρίθεται ἐπίσης ἀπό διάφορες
ἄλλες «ἐντυπωσιακές» φράσεις. Π.χ.: «*Τό θέαμα
ἐνός κοιμισμένου παιδιοῦ μέ ἄφηνε πάντοτε
ἐλαφρῶς ἄναυδο*» ἢ «*μέχρι καί χέρι σήκωσε
κάποτε ρίχνοντας ἕνα ἀσήμαντο χαστούκι στή
Στέλλα*» (ὁ ἄντρας τῆς ὁ Παῦλος) ἢ «*Ἐκτός
κι ἂν ἰσχύει ὁ νόμος πού λέει ὅτι πληρώνεις μέ
τήν ἀνάλογη δυστυχία, ὅση εὐτυχία σοῦ χαρί-
ζει ὁ ἔρωτας*» (ὑπάρχει καί τέτοιος νόμος;) ἢ
«*ἔνωθα τή λύπη νά μέ σκεπάζει σάν κουβέρ-
τα, σάν κουκούλι, νά μέ λούζει ἀπό τήν κορυφή
ὡς τά νύχια*» ἢ «*Ἐκίνα μιά βόλτα γύρω ἀπό
τόν ἑαυτό μου καί κλότσησα ξανά – στόν ἀέρα
αὐτή τή φορά*» ἢ «*Τό ποτό μοῦ ἔφερνε (καί
μοῦ φέρνει) μιά ζάλη σάν σκοτούρα...*» κ.λπ.
κ.λπ. Πρέπει νά πῶ ἀκόμα ὅτι δέν καταλαβαί-

νω γιά ποιό λόγο τό χειρόγραφο «μπλέ τετρά-
διο» τυπώνεται στό βιβλίο σέ χειρόγραφη μορ-
φή. Τό ἴδιο καί τά χειρόγραφα «ποιήματα» –
κάτι σουρεαλιστικές ἀφέλειες– τοῦ Μπαμπᾶ
τοῦ Ἄγγελου, πού εἶναι ἐπίσης τυπωμένα σέ
χειρόγραφη μορφή.

δ) Ὑπάρχουν καί ἄλλα στοιχεῖα στά ὁποῖα
θά μπορούσε νά ἐπιμεῖναι κανεῖς. Κοινοτοπίες,
στερεότυπα τῆς τηλεοπτικῆς γλώσσας, σεξουα-
λικά ὑπονοούμενα κ.λπ.

Συμπέρασμα. Τό *Χάσαμε τόν Μπαμπᾶ* θά ἦταν
δυνατό νά ἦταν ἕνα ἀξιόλογο βιβλίο. Ἕνα βι-
βλίο βέβαια χωρίς θεωρητικά δεκανίκια, χωρίς
ἀφηγηματικό σάνο καί χωρίς ἐκφραστικές καί
γλωσσικές εὐτέλειες. Ἄρα καί κατὰ πολύ μι-
κρότερου ἀριθμοῦ σελίδων. Διαφορετικά πραγ-
ματωμένο θά ἦταν δυνατό νά ἦταν ἕνα ἀξιόλο-
γο ἢ ἔστω καλό λογοτεχνικό πεζό. Ὅμως ἔτσι
ὅπως πραγματώθηκε καί δόθηκε στή δημοσιό-
τητα δέν εἶναι τελικά παρά ἕνα φτηνό κατα-
σκεύασμα, ἕνα ἔργο παραλογοτεχνίας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

